

Wacław z Szamotuł (ok. 1520-ok. 1560)

Jeden z najwybitniejszych przedstawicieli muzyki [renesansu](#) w Polsce.
Pierwszy polski twórca, którego dzieła drukowano za granicą

Podobnie jak o wielu polskich kompozytorach XVI wieku, również o Wacławie z Szamotuł wiadomo niewiele. Nie wiemy, kiedy się dokładnie urodził ani kiedy zmarł, choć jesteśmy pewni, że żył krótko, zaledwie 34 lata. Uczył się w Collegium Lubrańskiego w Poznaniu, a potem na uniwersytecie w Krakowie. Przez jakiś czas był sekretarzem kasztelana Hieronima Chodkiewicza w Trokach na Litwie, a potem trafił na królewski dwór Zygmunta Augusta. W służbie króla pozostawał przez kilka lat (w latach 1547-1555), zajmując posadę, która nazywała się *compositor cantus* (kompozytor muzyki wokalne). Był więc „etatowym” kompozytorem królewskim, co w tamtych czasach nie było wcale tak powszechne. Jednak w 1555 roku zmienił protektora i związał się z dworem księcia Mikołaja Radziwiłła „Czarnego” w Wilnie. Wokół księcia Radziwiłła skupili się polscy zwolennicy kalwinizmu — jednego z ważniejszych odłamów reformacji, nazwanego tak od nazwiska jego twórcy — Jana Kalwina. Życie Wacława z Szamotuł było więc rozdarte pomiędzy dwoma konfesjami — katolicką (gdy był na dworze Zygmunta Augusta) i kalwińską (gdy związał się z księciem Radziwiłłem), a także pomiędzy dwoma, złączonymi wówczas unią, krajami — Polską (Poznaniem i Krakowem) i Litwą (Trokami i Wilnem). Nic dziwnego więc, że kompozytor cieszy się niezwykłą estymą wśród polskich ewangelików reformowanych (spadkobierców kalwinizmu), a Litwini chętnie wpisują go na karty historii muzyki swojego kraju.

To rozdarcie oddaje twórczość Wacława z Szamotuł. Jako nadworny kompozytor królewski tworzył muzykę religijną (katolicką) do tekstów łacińskich, nawiązującą w stylu do [polifonii](#) franko-flamandziej (np. Jacoba Clemensa non Papa). Niewiele z niej dotrwało do naszych czasów — zaginęła na przykład jego ośmiogłosowa [msza](#), wspomniana w inwentarzu kapeli królewskiej (1572 r.). Dwa [motety](#) Wacława z Szamotuł wydane zostały drukiem w Norymberdze, najpierw *In te domine speravi* (1554), a potem *Ego sum pastor bonus* (1564 r.), zaś monumentalny cykl lamentacji i [pasji](#) ukazał się — pod protekcją króla — w Krakowie (1553 r.). Dowodzą one kunsztu Wacława, który w tych czterogłosowych kompozycjach wykazuje się wielką inwencją melodyczną i sprawnością w posługiwaniu się skomplikowanym [kontrapunktem](#) (na przykład motet *Ego sum pastor bonus — Ja jestem dobrym pasterzem*).

Wacław z Szamotuł, Już się zmierzcha

Realizując postulaty reformacji, która stawiała na prostszą i przystępniejszą muzykę dla wszystkich wiernych, Wacław komponował również nieskomplikowane [pieśni](#). Obok utworów na jeden głos jest wśród nich osiem krótkich kompozycji przeznaczonych na cztery głosy. Jakże różnią się one od motetów: na próżno w nich szukać polifonicznych „sztuczek kompozytorskich”, melodie i [rytm](#) są proste, tekst podany w sposób przystępny i wyrazisty. Były one przeznaczone dla „zwykłych” ludzi (podobnie jak późniejsze psalmy [Mikołaja Gomółki](#)), zapewniając im możliwość modlitwy poprzez śpiew. Wacław z Szamotuł komponował te pieśni między innymi do tekstów Mikołaja Reja (również wyznawcy kalwinizmu), choć sam też parał się poezją, tyle że w języku łacińskim. Oj Wacławie, ładnie to tak — *wszak Polacy nie gęsi, iż swój język mają!*

dr hab. Paweł Gancarczyk, prof. IS PAN

Ciekawostki

Jedna z wielogłosowych pieśni Wacława z Szamotuł znacznie wykracza poza prostotę tego typu utworów. Pojawiają się w niej imitacje oraz różne figury muzyczne oddające charakter tekstu. Jest to słynne *Już się zmierzcha*, czyli *Modlitwa gdy dziatki spać idą*. Utwór ten ma w swoim repertuarze niemal każdy polski chór — czy to zawodowy, czy to amatorski. Trudno bowiem przejść obojętnie wokół piękna tej pieśni — podziałało ono również na [Henryka Mikołaja Góreckiego](#) (1933–2000), który na kanwie jej melodii tenorowej skomponował Kwartet smyczkowy *Już się zmierzcha*, op. 62.

Do posłuchania w Kanonie Muzykoteki Szkolnej:

- [Już się zmierzcha](#)

- [Ego sum pastor bonus](#)